

СТЪЛБАТА НА ГИГАНТИТЕ

И второто пътуване до Венеция затвърди усещането ми, че това е наистина измислен и крайно нефункционален град, при това повече, отколкото трябва, мокър, където не биха могли да живеят нито венецианските търговци, нито каквито и да било дожи. В неудобен град човек не може да се съсредоточи в работа или в творчество, нито може да изживее трайни любовни чувства – под него винаги ще пълзи заплахата на апокалипсиса, непоколебимата увереност, че един ден водата ще се покачи по стълбите и ще покрие дори раменете на гигантите. Представете си ги тези гиганти, застанали от двете страни на стълбището, съвсем на сухо и сигурно място, точно сред двореца на дожите, как потъват постепенно и как ужасът обхваща телата им, но не могат да извикат, защото са от камък.

Остава да извикат хората.

Преди свечеряване напуснах влажните чаршафи и погледнах през прозореца към тъмната мръсна вода на канала. Там се изхлузваше една гондола. Влязох във ваната. Според мен най-сухото място във Венеция е ваната. Тогава защо всички идват в този град? Излизам от ваната. Започвам да се бърша с мократа хавлия. Бърша се и наблюдавам как двама се целуват в гондолата, която идва и на свой ред се изхлузва под прозореца ми. Целуват се така, както сме гледали по филмите, пред очите на гондолиера, който е наето лице, двигател на лодката. Но от стаята на моя хотел видях чудесно как тя се целуваше със своя човек, а очите ѝ бяха втренчени в очите на гондолиера. Тя се целуваше с любимия си и фиксираше наетия под наем предмет, който също я фиксираше. Дошли може би от Нешвил, двамата млади плащаха, за да се целуват по каналите на този скъп град заради колорита, но гондолиерът, който също е колорит, знае, че петдесет на сто от жените, когато се целуват, го фиксират с очи, които казват много. А останалото е въпрос на откъсване. Това е като резултат от общото демократизиране на света. Само преди трийсет години процентът на жените, които се целуваха с любимите си, а фиксираха гондолиерите, не надвишаваше петнайсет на сто. А какво ще стане след още трийсет години?

Обичам тези мрачни венециански хотелчета, в които се чувствувах като дървеница до оня момент, когато се спускаш по стълбището в ресторанта. Попаднал в уюта на белите покривки, старинните лампиони и лъснатите до прималяващ блясък мраморни плочки, иска ти се да останеш задълго на масата. Но не оставаш, защото във те чака лабиринт от вода, камъни, кубета, статуи, стени, дърво, мостове и кейчета, че във те чака изкуство и живот, разположени сред старинна тишина въпреки тълпата, чака те една приказка, наречена Венеция, и от тази приказка по-интересна не е измислена.

Отново си спомних за Вахè. И какво смятате, че е това нещо Вахè? Едно арменче от Бургас, което в навечерието на войната замина за Венеция, просто емигрира с родителите си, собственици на магазин за конфекция. Вървя и се вирам във фасадите на магазините. Ще открия ли някъде съученика си Вахè? Ще се познаем ли? Ще успеем ли да си кажем нещо? Ще се разберем ли, като си кажем нещо? Всеки случай, вие нямате познат, който да се е преселил във Венеция, а аз имам – мисля, че такива хора се срещат много рядко.

Младата двойка – все така ми се струва, че е от Нешвил – крачи пред мен. Двамата са се прегърнали и единственото нещо, което носят със себе си, е един огромен кодак. Те са се возили в гондола и сега? Решавам да тръгна след тях, да видя как прекарват тук младите американци. Наоколо гъмжи от подобни двойки. Познатото ми момче притиска любимата си, но не пропуска да хвърли по един поглед и на другите

момичета. Дватама си имат тайни и тайнички, но се държат здраво един за друг. Момичето е средно на ръст, с дълги червени коси, големи спокойни очи и рокличка на точици, която ми прилича по-скоро на блузка и едва покрива половината от белите му гашета. Момъкът е висок, с развити плешки, с дълга руса коса, голяма уста и пъпчиво лице, което не означава, че е грозен, напротив – той е мъжествен, с опъната по тялото му риза и широк панталон, горе впит в задник, на който липсват хълбоци. Скоро ги загубвам, уличката е буквално претъпкана от хора – този път много възрастни: баби, баби, баби, докдето ти поглед стигне, баби и тук-там някой старец, всички облечени пъстро, с безгрижно лятно настроение по лицата, хора, които скоро ще потънат под пръстта, както Венеция под водата, но сега пътуват по света, защото какво друго да правят? Те наемат гондолиерите групово, разглеждат всичко групово, те гледат да са по много на едно място, защото там, където живеят, в родината, са изключително самотни – ония самотни старци, за които пишат вестниците в черните хроники и обявите за женитби. Струва ми се, че и те търсят своя човек. Колко хубаво би било да се завърнеш в родния град с един старец и после да разказваш в магазина за месо: Ами запознахме се във Венеция, където обикновено стават тия работи... Но старци няма, старците са малко. Наистина защо са толкоз малко старците? А са толкоз необходими... Не мога да разбера кое е по-добре за Венеция – да си сам ли, или да си с друг. Искрено ви казвам, не знам. Може би е по-добре да сте двама. Да, по всяка вероятност е така. Венеция трябва да се възприеме с друг човек, с разговор. А аз мълча. Само вървя и мълча и продължавам да се вирам, ще видя ли едно магазинче, в чиято кухня да се намира онова момче Вахè? Няма ли да срещна отново старите ми познати, младите хора от Нешвил?

Ах, тези малки кафенета край безименни за мен канали! Отбивам се и търся място. Има само една свободна масичка, една жена седи на нея, питам на английски мога ли, получавам отговор на лош като моя английски, че мога, сядам и си поръчвам кафе. Жената е светлокожа и светлокоса, леко, ама съвсем леко закръглена. Тоу-що е изпила кафето си и наблюдава канала, където се здрачава. На бялата покривка пред нея лежат две туби – аспиринов байер и хинин. Келнерката донася кафето, плащам си предварително за всеки случай. Знам, че ще изпитам минути на блажен одих с горещо кафе, преди да се преселя към Сан Марко. Наблизо издрънчава китара, доста стройно запява младежка група. Жената от моята масичка се обръща към певците. Те са облечени леко, струва ми се, доста вехто, личи си, че са изминали дълъг път, личи си, че носят раници, че спят по къмпинги и че нямат възможност редовно да пилеят топла вода. Те пеят и тактуват добре. Повече от сигурно е, че като изпият кафето си, ще се спуснат към Сан Марко. Жената от моята масичка се усмихна към тях и възкликна на полски. Ей, тези полякини, навсякъде са, дявол да ги вземе! Как не се сетих, че е полякиня! Освен това една много позната полякиня, ама извънредно много позната, повече, отколкото трябва. Ханка! – извиках аз. – Не – отвърна усмихнато тя, – не Ханка, а Алиция!... Ханка, настоях аз, Алиция, настоя тя. Извиних се искрено. Бях доста обиден от факта, че Ханка не беше на масата. Точно тъй трябваше да изглежда тя сега, след десет години, точно така – леко закръглена, защото винаги съм й казвал, че се храни лекомислено. Оказа се, че Алиция излязла да купи аспиринов байер и хинин. Мъжът й днес почувствал, че го тресе. Те са от три дни във Венеция и живеят в пансион, където е много евтино. Най-после успяла да остане сама в този град, искала да се порадва на свободата си, преди да се прибере в пансиона. Продължаваше да пие кафе, продължаваше да гледа пеещите и да си тактува. Заяви, че с удоволствие ще се разходи с мен по тези страшни улички, но вече три часа, откакто е излязла да купи аспиринов байер и хинин. Много й се искало да се разходи с чужд мъж по Венеция. Да си кажа правата, на мен също ми се разхождаше с полякиня по тия места. Едва не й се скарах, че не е

Ханка. Познава ли Ханка? Разбира се, че я познава. Отново ѝ се скарах, че не е тя, че тъкмо тук Ханка ми е крайно необходима. Да, но вече трети час... Знаем, отвърнах аз! Тогава тя ме помоли да почакам до шейсет минути, ще се опита да излезе повторно. Останах сам и зачаках. Ето ги! Нешвилците минават край заведението. Но сега, при наличието на Алиция, не са ми интересни. Какво представлява това безлично сухо момиче пред полякинята Алиция? Нищо не представлява. Едното нещо е студено, а другото топло. Пристигна още една китара. Групата около тази китара си беше направо с раниците и спалните чували и се оказа от немски произход. Пееше само на английски. Докато първата група, която беше английска, пееше на много езици. Групите се разговориха и се разбраха, че отиват към Сан Марко. Попитах се: къде да заведе Алиция – на Сан Марко или другаде? Страшно ми се щеше да не я заведе на Сан Марко. Поръчах си кока-кола. Немската група се изпари. Масичките започнаха да се опразват. Движението на гондолите по канала зачести. Изведнъж ми се стори, че минава Вахè. Скочих и се приближих, но се оказа друг човек. Ханка имаше желание да надзърне в тайните на българската поезия и тъй като знаеше чат-пат български, дадох ѝ нещо от Валери Петров. Две години след като се ожени в родината си, тя продължаваше да ми пише и всяко писмо бе украсявано горе с редове от този поет. Помня, че последното писмо носеше мотото от два реда:

“... и както след падане колоездач, се усмихвам, при все че боли ме”.

Столът на Алиция бе зает от една американка на сто и четирийсет години. Тя адресира картичките си и ме запитва дали съм виждал нещо по-хубаво на света от Венеция. Казах ѝ, че не съм виждал. Тогава тя ми показа петте картички с еднакъв текст: “Не съм виждала нищо по-красиво на света от Венеция. Целува те Хилда.” Едната картичка беше без целувки. Запитах защо така. Била адресирана до пастора. Хилда е великолепна и здрава. Като я разгледах добре, разбрах, че ще ме надживее. От нея лъхаше на чистота и злато. Уверявам ви, златото ухае. В количествено отношение пръстените на Хилда бяха толкова, колкото да направят впечатление, и толкоз по грамаж, колкото да не предизвикат лекомислен крадец да я накълца заради тях. Гласът на Хилда звънтеше, нали знаете как звънти английският в устата на старите жени, особено на тия, които четат само бестселърите. Беше забавно с Хилда. Времето течеше неусетно. Дори не бе чувала името на България. Нито името на Турция. Чувала бе само за турско кафе. Наблюдавах я и си мислех, че ако не са тия старици, кривата на туризма би паднала наистина катастрофално.

Сто и двайсет минути чакам. Време е да стана вече и да потегля към Сан Марко. Проклех още веднъж и завинаги склонността си към авантюрите. Два часа, хвърлени на вятъра, когато на площада сега е тъй интересно. Няма нищо по-хубаво от това да си сам и независим. Вървя и се питам ще намеря ли безпогрешно пътя, или ще се полутам за тоя, дето духа. Вече не е шумно, тълпите ги няма, тази част на Венеция сега е предоставена за мръсниците и влюбените. Вляво водата на канала спи и отразява оскъдната светлина на лампите. Нито една гондола. Градът е същият, както по времето на Марко Поло и на ония известни проклетници, изваяли сградите, църквите, дворците и мостовете, изпълнили ги с каквито им хрумне художествени подробности – от миниатюрата до стълбата на гигантите. Представих си ги изведнъж двамата и се уплаших не на шега, защото най-неочаквано ги видях наистина един до друг. Да, гигантите бяха напуснали двореца и си почиваха след вечното вцепенение и самота. Седяха като деца върху кея, потопили нозе във водата, голи, всичките им движения бяха детски, само израженията на лицата им бяха строги, дори нещо повече, приличаха ми на лица, които дирят сметка. Седнах между тях. Гигантът отляво зарови смутено крак във водата, която започна да фосфоресцира между пръстите му. Така правеше той – загребваше водата с крак и тя изтичаше като течна светлина. Нищо не можех да им

кажа, нито да им се извиня за всичко; нищо не исках да ми кажат и те, защото кой знае какви разбирания щяха да ми извадят. Станах и си тръгнах.

На площада се бяха струпали хиляди хора и хиляди разгулни гълъби, които покрай хората са се отучили да спят. Тук нещата вече бяха станали абсурдни и излизаха извън пределите на допустимото; нито да се очертае група, нито да се седне на плочите; песните се сливаха и губеха мелодичните си периметри; край мен клокочеше човешка плът от всички раси и нации, ехтеше глъч на всевъзможни езици и въпреки туй беше приятно. Младите хора пееха, но и старите не оставаха назад. След малко разбрах, че успееш ли да се присъединиш ярко, ще можеш да слушаш само една мелодия и ще се справиш. Според мен Сан Марко е преди всичко средище на световната самота и ако светът се състои наистина от самотници, те се отправят насам да почувствуват за известно време нечие рамо до своето и да си попеят. Тези, които не пеят, се радват и слушат, с удоволствие участват във фиестата. Цялата суматоха е разделена на кръгове и кръгчета. Центровете са заети от китарите и от ядрата на певците. Край ядрата се струпват младите. По-нататък – останалите, смесицата, а в периферията пиходящите, непостоянните, които, когато си щат, напуцат и обикалят по другите кръгове. Искаш ли да слушаш – ела, искаш ли да пееш – пей. През деня си скитал и разглеждал миналото, главата ти се е надула от гидове и история, до козирката си се налял с барок и ренесанс, ето те сега, бързаш да се върнеш в милото си съвремие, за това нещо ти е предоставена нощта. Пей и танцувай с ордите на китарите. Площадът Сан Марко е калейдоскоп на света, капчица, взета от седемдесетте години на века и подложена под микроскоп – там хората приличат на микроби, които пеят, на щастливи микроби в декор от история, вода и красота. Далеч зад този декор, вдън гори тилилейски, са останали събитията и проблемите на Азия, Африка, Европа, Австралия и Америка. Може би има още континенти? Може би има и неоткрити проблеми? Може би... Нека. Тук обаче се пее. Тук небрежно се попълват картички с розови и сини цветове... Ето я Алиция бе, кой питаше за нея? Държи за ръка едър красавец, поне пет пъти по-красив от мен, леко замаян от температурата. Смига ми и казва: Той е, какво да правя!” Какво нещо е човекът – мисля си, – държи един красавец в ръцете си, а иска да се разхожда с мен. Лошо нещо е човекът. Бе ти, ако не беше се изправил на крака, щях да ти кажа аз на тебе, ама карай да върви, си викам и наблюдавам през навалицата съпруга на Алиция, сега тя е между мен и мъжа си, усещам как друга, много свежа и млада ръка ме вкопчва отляво и... и боже мой, това е момичето от Нешвил, а до него е момчето от Нешвил, до момчето от Нешвил се е хванала сто и четирийсет годишната Хилда. Търся с очи Вахè. Него го няма. Тук местните хора ги няма. Те спят и се готвят за утре – да ни нахранят, да ни продадат едно друго.

Държим се за ръце, поклащаме се и пеем. Китарите дрънкат ли, дрънкат, момчетата врякат ли врякат. Питам момичето дали не е от Нешвил – не било от Нешвил, а от Хюстън. Питам Хилда дали не е от Нешвил – не, била само от Вашингтон, от Нешвил бил Жак. Не знам кой е Жак. Усещам как Алиция гали дланта ми. А ръката на момичето, което се фиксиреше с гондолиера, е студена като чанта. Друго нещо си е ръката на Алиция, дланта ѝ флиртува, вече изневерява, но с дясната държи ръката на мъжа си, горката, какво да прави. Затова потъва Венеция, си мисля аз, защото сме грешни – и тази вляво, която се фиксираше с гондолиера, и тази вдясно, която протри дланта ми с дланта си, а и аз, който приемам това, а и момчето на момичето, загледало открито другите момичета, пък и вековната орлица Хилда, която за век и половина кой знае какви грехове е натрупала и ще натрупа. Сега обаче всички пеем, всички сме само един весел площад, в един много красив град, за който казват, че е неповторим – всички сме едно безгрижно човечество, забравило за Азия, Африка и тъй нататък, забравило, че морето се готви да погълне Венеция, че на края ще се

покачи по стълбите, за да погълне и гигантите, които ще гледат с разширени от ужас очи, но не ще могат да извикат, защото са от камък... Трябва да извикат хората, но ние не викаме, защото дланта на Алиция е топла, очите на момичето от Хюстън мислят за очите на гондолиера, очите на момчето от Хюстън мислят за очите на другите момичета, с които са пълни улиците, пък и Хилда мисли как да се ожени на сто и четирийсет години, та като се върне във Вашингтон, да разправя в месарницата: “Срещнахме се във Венеция...” Остава само мъжът на Алиция, който засега си остава чиста загадка, понеже е трескав... Но, какво виждат очите ми – дясната му ръка гали лявата ръка на едно ново момиче, което го е хванало подръка. Всички пеем, но аз се провиквам към новото момиче, което е също с мъжа си: “Вие пък откъде се взехте?...” Аз съм от Нешвил – провикна се то. – Ей, най-послед един човек от Нешвил!...

Само Вахè от Бургас го няма, а той ми липсва най-много сега – да си хоговорим като хората.